

Intervju ambasadora Briana Aggelera šefa Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini

Politički.ba

16. august 2023. godine

Kako vidite stanje medijskih sloboda u BiH i koji su najveći problemi koje ste primijetili?

Moja najveća zabrinutost odnosi se na ličnu sigurnost novinara i medijskih radnika u Bosni i Hercegovini. Naš tim koji se bavi ljudskim pravima već je zabilježio 45 slučajeva napada na novinare i incidenata koji uključuju novinare od početka ove godine. Ovo je značajan porast u odnosu na prethodne tri godine koji ukazuje na alarmantan trend. Ne samo da je porasla učestalost ovih incidenata već je eskalirala i njihova ozbiljnost. Svjedoci smo serije napada na imovinu i opremu novinara, pokušaja da se prisilom otkriju povjerljivi izvori, izričito jasnih neprijateljskih ponašanja i jasnih poziva na čino ve nasilja od strane javnih zvaničnika.

Usred ovih sigurnosnih izazova, novinari sve više imaju problema i u pravnom smislu. Javni zvaničnici koriste nešto što se zove *SLAPP* tužba kako bi ušutkali novinare. Ovo znači da novinari moraju voditi dugotrajne pravne bitke koje su veoma skupe, s ciljem da ih se onemogući da se bave istraživačkim novinarstvom te da izazovu veliki finansijski trošak po njihove medijske kuće. Prema našoj analizi iz 2020. godine, preko 80% predmeta klevete protiv novinara i medija u periodu između 2016. i 2019. godine pokrenuli su javni zvaničnici.

Smatramo da će ponovno uvođenje klevete u zakon kao krivičnog djela u Republici Srpskoj negativno uticati na novinarski rad i principe slobode izražavanja i slobode medija. Ovaj nazadan korak prijeti da postane smetnjom svakodnevnom radu novinara. Ograničit će njihovu mogućnost da dokumentovane dokaze ili video materijale koriste u svom izvještavanju te mogućnost pokrivanja neprikladnog ponašanja članova porodica političkih ličnosti, između ostalog. Nažalost, naši argumenti izneseni protiv ovakvog poteza nisu urodili plodom među vodstvom Republike Srpske. Naprotiv, ovakvo protivljenje je, čini se, samo potaklo njihove aktivnosti na donošenju dodatnog restriktivnog zakona što se ogleda u uvođenju takozvanog Zakona o stranim agentima i najavi Zakona o medijima u RS-u, što je nešto što će moj tim pažljivo pratiti.

Šta mislite šta treba učiniti kako bi se ovi problemi uklonili i šta biste vi preporučili?

Misija je, zajedno s predstavnicom OSCE-a za slobodu medija, posvećena poboljšanju medijske scene u BiH. Naše aktivnosti obuhvataju sve nivoe i kategorije medija i novinara, s posebnim naglaskom na nezavisne medijske kuće koje se bave istraživačkim novinarstvom u oblastima koje su od javnog interesa, kao što su korupcija, tranzicijska pravda i ljudska prava.

Kako bi se suprotstavili stalnim sigurnosnim izazovima koji ometaju medijske slobode u BiH, smatramo da je od suštinskog značaja zauzeti sveobuhvatan pristup koji će uključiti i pravosuđe i policiju. Od ključne je važnosti unaprijediti sposobnosti ovih institucija. Aktivno podržavamo vlasti BiH u ispunjavanju njihovih obaveza u skladu s [Odlukom Ministarskog vijeća OSCE-a o sigurnosti novinara](#). Ove obaveze podrazumijevaju uspostavu efektivnog zaštitnog

mehanizma za procesuiranje napada i prijetnji upućenih novinarima na efikasniji način. U saradnji s [Tužilaštvom Kantona Sarajevo](#), već smo utvrdili kontakt osobu za sigurnost novinara, što je već polučilo pozitivne rezultate. Nedavno smo poboljšali našu saradnju sa uredom [specijalnog predstavnika Evropske unije u BiH](#), te u skladu s preporukama Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH, zajednički pružamo pomoć BiH u postizanju pune implementacije ključnog prioriteta EU br. 12, koji se odnosi na sigurnost novinara.

Nastojimo podržati organizacije civilnog društva i nezavisne medije u zagovaranju izmjena i dopuna krivičnog zakonodavstva. Ovdje je cilj kategorizirati napade na novinare kao napad na službeno lice i ova nova definicija će omogućiti tužiocima da efektivnije rješavaju ove napade, budući da se brojni slučajevi ne podudaraju precizno s trenutnim striktnim pravnim ograničenjima kada je u pitanju ugrožavanje sigurnosti.

U kontekstu formulisanja novih zakona ili unošenja izmjena ili dopuna postojećih, smatramo da je potreban jedan kompaktan, iskren i inkluzivan javni diskurs. Ovakav proces bi trebao uključiti sve relevantne aktere u koje spadaju civilno društvo, mediji i akademska zajednica, čime bi se omogućio raznovrstan spektar perspektiva i iskustava.

Na kraju, želio bih naglasiti značaj pružanja besplatne pravne pomoći novinarima jer im omogućava pristup pravnoj ekspertizi koja im može pomoći u rješavanju pravnih izazova na koje nailaze, kao što je *SLAPP* tužba, itd. Na ovakav način štiti se sloboda medija jer novinarima daje mogućnost da ostvare svoja prava unutar zamršenog pravnog okvira.

Koliko pogoršanje slobode medija izvire iz sve lošijeg stanja vladavine zakona?

Pogoršanje stanja slobode medija u BiH usko je povezano sa pogoršanjem stanja u sferi vladavine prava. Slabljenjem vladavine prava, zaštita medijskih sloboda dolazi u opasnost. Slabljenje zakonitih institucija često znači da niko ne odgovara za napade na novinare, ili za postupke kojima se ugrožava nezavisnost medija. Time nastaje situacija u kojoj ljudi mogu djelovati bez posljedica.

Osim toga, kada dođe do slabljenja vladavine prava, lakše je zloupotrijebiti zakonske postupke poput pokretanja tužbe za klevetu ili donijeti ograničavajuće zakone, u cilju zaustavljanja kritičkog novinarstva – čemu upravo svjedočimo u BiH, što je naročito izraženo u Republici Srpskoj. Uz to, slabljenjem principa na kojima počiva vladavina prava, javlja se mogućnost da politički i ekonomski interesi steknu preveliku moć nad medijima. To može dovesti do samocenzure i smanjenja medijskog i informativnog pluralizma.

Da bismo odgovorili na problem slabljenja slobode medija u BiH, u isto vrijeme moramo raditi na jačanju vladavine prava. To znači da ljudi moraju odgovarati za svoje postupke, da je nužno transparentno izvještavanje o aktuelnim dešavanjima, te da je potrebno stvoriti okruženje u kojem nezavisno novinarstvo može napredovati. Jačanjem vladavine prava, stvaramo čvrstu bazu koja će služiti kao podrška slobodi medija i pomoći u nastanku snažnog demokratskog društva.

Da li i u kojoj mjeri krivice za lošije stanje slobode medija ima i u samim medijima?

Analizirajući probleme koji utječu na slobodu medija u BiH, treba reći da se odgovornost ne može pripisati samo vanjskim faktorima, poput poteza vlasti ili slabljenja vladavine prava. Treba uvažiti činjenicu da neke medijske kuće doprinose nastanku ovih problema.

Senzacionalističko izvještavanje, nepoštivanje standarda etičkog ponašanja, pristrasnost i širenje netačnih informacija, neki su od najvažnijih razloga gubitka povjerenja javnosti u medije.

U našoj [Procjeni potreba medijskog sektora u Bosni i Hercegovini](#) iz 2022. godine, ukazali smo na nezadovoljstvo građana medijima u BiH. Građani često smatraju da su vijesti pristrasne, da manjka objektivnosti, te da mediji nisu profesionalni. Također smatraju da su lažne vijesti i govor mržnje sveprisutne pojave. Mnogi smatraju da politika i novac imaju utjecaj na medije, što doživljavaju kao glavni razlog za aktuelno stanje medija u BiH. Nedovoljna finansijska održivost medija također ima ulogu u aktuelnom stanju, jer doprinosi nastanku okruženja u kojem određene interesne grupe i političke stranke posjeduju, kontrolišu ili gaje naklonost prema velikom broju medija.

Uz sve nabrojane izazove, primjetan je i rastući trend širenja poruka kojima se negira genocid, veličaju ratni zločinci i promovira propaganda mržnje putem medija. Ove pojave naročito su prisutne na televiziji, najčešće korištenoj vrsti medija u BiH, gdje ovakvo namjerno i često senzacionalističko izvještavanje doprinosi stvaranju atmosfere straha, animoziteta i društvenih podjela.

Može li se BiH sama (s državnim i nevladinim sektorom) izboriti sa izazovima medijskih sloboda, ili je potrebna pomoć međunarodne zajednice?

Institucije vlasti i nevladin sektor u BiH nose veliki dio odgovornosti za prevladavanje izazova u sferi slobode medija. Članstvom u OSCE-u, Bosna i Hercegovina obavezala se na primjenu standarda OSCE-a u sferi temeljnih sloboda. Nažalost, primjena ovih obaveza u praksi, te njihova provedba u formi radnih politika i političkog ponašanja, nisu na zadovoljavajućem nivou. Zajedničko zalaganje koje podrazumijeva angažman lokalnih stručnjaka i međunarodnu podršku, ima potencijal da stvori povoljnije okruženje za slobodu medija, čime bi bila stvorena mogućnost za primjenu principa slobode izražavanja, za dobro društva u cjelini. Kao dio međunarodne zajednice u BiH, možemo ponuditi tehničku pomoć, pomoći u osposobljavanju i staviti na raspolaganje najbolje primjere iz prakse. Osim toga, naš angažman može se odnositi na pružanje nepristrasnog nadzora, čime bi se osiguralo da su poduzete mjere u skladu sa međunarodnim standardima, kao i sa principima slobode medija i ljudskih prava, a u skladu sa širokim djelokrugom rada OSCE-a u sferi medija, kao i sa specifičnim nadležnostima Ureda predstavnika OSCE-a za slobodu medija.